

Katekese
ba Labarik
iha
Oratorio

XXI

EMA NE'EBÉ HETAN KNAAR IHA MISA

92-107

Objetivu

Labarik sira hatene se deit mak bele celebra Misa

Labarik sira kompreende sira nia knaar iha Misa

Labarik sira hadomi sira nia knaar iha Misa

Knananuk:

ITA HAMUTUK HO DOMIN

S-38

Ita mai hamutuk, hamutuk ho domin

adora Na'i laran luak.

Ita agradese, hananu hamutuk, hahi ba Na'i rohan laek.

1. Na'i nia domin boot tebes, tane ita nafatin.
Ohin ita mai hamutuk hahi Na'i to'o rohan laek.
2. Hahi Na'i nia knaar, Na'i nia liman knaar tomak
ukun moris raiklaran iha Maromak nia gloria.
3. Moris husik ba bei-beik, ita hanoin nafatin,
maibe Na'i nia domin, hahi ba Na'i to'o rohan laek.
4. Moris ho ita nia knaar, buras iha Nia domin,
ita halibur hamutuk, hahi Na'i to'o rohan laek.

Maromak Niaa Futtar Liafuan Mt 10: 1- 15

Jesus fihir apostolu sira hodi fo knaar ba sira

¹Nia bolu nia eskolante sira na'in sanulu resin rua hodi fo kbiit ba sira atu duni sai espirtu foer sira, no mos atu fo isin diak ba sira hotu nebe terus moras oi-oin. ²Apostolu sira nia naran mak ne'e: ida uluk, Simao nebe ema hanaran Pedro, ho nia alin Andre; Tiago, Zebedeu nia oan, ho nia alin Joao; ³Filipe ho Bartolomeu, Tome ho Mateus publikanu, Tiago, Alfeu nia oan, ho Tadeu, ⁴Simao Kananeu ho Judas Iscariotes, nebe sei saran Nia.

⁵Jesus haruka ema na'in sanulu resin rua ne'e la'o ba hodi hanorin uluk sira dehan: "Keta tuir gentiu sira nia dalan, keta tama iha Samaritanu sira nia sidade, ⁶maibe buka uluk bibi sira nebe lakon housi umakain Israel nian. ⁷Tuir dalan, haklaken ba katak reinu lalehan besik ona. ⁸Halo mo-

siklu selebrasaun liturjia nian iha tinan ida nia laran. Hanesan ne'e mak ita nia liturjia nia sagradu ka lulik. Nune'e mak ita nia naiulun sira, Kreda nian halulik ita nia liturjia. Kreda iha mundu tomak halao tuir instrusaun ida ne'e hodi selebra Na'i nia mandatu be dehan "halo ida ne'e hodi hanoin Ha'u" (Lk 22:19). Nune'e ita labele inventa ka aumenta tan ita nia isiativa, ka dehan hanesan beibeik ita halo foun, lae, se hanoin ka halo nune'e ita halo sala. Tamba selebrasaun liturjia nian ne'e laos ita nia inisiativa, maibe ne'e Kristu nia selebrasaun ita halo tuir deit atu hanoin Nia hanesan nia dehan.

Ita nia parte mak ita tuir ka partesipa didiak selebrasaun ne'e ho fuan no laran tomak, hodi hatan no reza orasaun sira iha misa laran, la falta ba misa iha loron domingu no loron boot hanesan ukun fuan sira haruka. Atensaun rona didiak leitura sira be leitores lee, atensaun ba homilia be esplika kona ba leitura sira ne'e nia pratika.

Ita nia selebrasaun liturjia ka Misa laos atu hatene deit, ka hatene ona ne'e los ona. Wainhira hatene tiha ona ne'e mak iha responsabilidade boot liu tan katak moris tuir. Se lae ita hatene maibe la moris tuir karik hanesan animal ida be han lahatene bosu.

ras sira hetan isin diak ba, halo mate sira moris hi'as fali ba, halo moras lepra sira sai mos, duni sai diabu sira. Imi simu hodi la selu, fo mos hodi la hein ema selu imi. ⁹Keta lori osan mean, osan mutin eh osan riti iha imi nia futukabun. ¹⁰La bele lori kohe tuir dalan, hatais tahan rua, sandalias, eh aitonka; basa serbisu na'in soi atu simu nia kolen. ¹¹Wainhira imi tama iha sidade ka knua ruma, husu lai ema se mak diak, hodi hela iha neba to'o imi sai. ¹²Wainhira imi tama iha uma ida, kumprimenta nia ba. ¹³Uma ne'e soi karik, imi nia dame sei tun ba sira; nia la soi karik, imi nia dame sei fila ba imi. ¹⁴Ema la simu imi karik eh rona imi nia liafuan, liki rai rahun housi imi nia ain wainhira imi sai housi uma ka sidade ne'e. ¹⁵Tebes, Ha'u dehan ba imi katak iha loron justisa nian, rai Sodoma no Gomorra sira nia kastigu sei la dun todan hanesan sidade ne'e nian."

Hanesan iha evajellu ita rona, Jezus fihir apostolos sira hodi fo knaar ba sira ida-idak. Ita sira ne'e mos sai sarani tamba Maromak bolu ita no nia fo knaar mai ita ida-idak atu halo hanesan Jezus halo ba nia apostolo sira. Iha selebrasaun liturgia Eukaristia, ita idaidak iha knaar iha selebrasaun ne'e;

Sira ne'ebé iha knaar espesial atu halao liturjia

1. Sira ne'ebé simu oradenasaun

Sira be simu ordenasaun mak, Diákonu, Padre, no Bispu. Sira ne'e deit mak bele halao/ reza misa.

Knaar ne'ebé sira halao iha selebrasaun liturjia nian mak knaar ukun nain nian, (ida be reza misa ne'e nu'udar na'i ulun ida) maski mesak no hamutuk (koselebrante). Tamba iha momentu be sarani sira halibur hamutuk iha Kreda laran ne'e, amululik mak nu'udar nia ulun, hasa'e sakrifisiu no sarani nia harohan sira ba Maromak. Amululik no Bispu deit mak bele selebra misa no halo omilia.

Iha Misa/ selebrasaun liturjia, Diákonu ninia parte mak haklaken Evanjellu, haklaken Maromak nia Liafuan, hatoo intensaun sira (oração dos fieis), tulun amululik prepara Altar no serbi selebrasaun sakrifiu nian, fahe komuñau ba fiar nain sira, liu-liu wainhira fo mos Jezus nia Futar Ran, no dala ruma fo hatene ba povu atu hamriik, tur, hakneak, ka lao.

2. Leigo

Leigu sira mos iha nia funsaun barak iha liturjia. Knaar ka funsaun be leigu sira bele halo mak hanesan:

- Leitor (lee Leitura)

- Akólito (serbí iha altar)
- Ministru extra ordinario (fahe komunga).
- Koru, salmista, dirijente no organista
- Foti koleta no lori ofertoriu
- Gia sebrasaun
- Guia selebrasaun sakramentalia, hanesan hakoi mate isin, nsst.
- Komentádor
- Ajuda fahe komunga wainhira presija liu.
- Sa'e ba besik altar, wainhira amululik simu ona komubnga, laos iha momento, reza Ami Aman no Maromak Nia Bibi Oan

Sarani ida-idak iha ninia knaar iha misa. maski nia la hetan knaar especial hanesan foin ita temi iha leten, maibe ita iha knaar atu hatan iha misa no reza iha misa ne'e, laos ba misa hamriik ka tur nonok deit, halimar, han, hemu, too misa remata. Ita nia dahuluk sira, fiar nain/ sarani barak mak sai santu, no sira ne'e hotu balun kala laos nailulik no leitores ka akólito, maibe sira sai santu tamba sira fiel ba Misa (reza). Tan ita mos halo nune'e iha oras ne'e, la halimar iha misa laran maibe hatan reza ora-saun sira iha misa.

Se ita hetan knaar iha misa, hanesan foin ita temi iha leten ne'e, ita presisa serbí / halo ho kuidadu atu la sala, tanba ita sai serventa iha Na'i nia festa han hamutuk nian. se ita halo karik ita halo ema barak halo sala, tanba ema hotu iha misa ne'e hare/ hateke mai ita. Nune'e sala iha misa ita simu ninia responsabilidade, ka tenki halo sakrifisiu selu ema hotu be ita dada ba sala ne'e. Ezemplo; Ha'u dita sala lisaun ka resposta ba kolega iha sala laran, mestre mai kua ha'u nia valor ba sira, enves hetan 8 hela 2 deit. Tenki kuidadu, no pratika dala barak molok ba serbí iha altar.

Banati tuir ita nia dahuluk sira nia lalaok moris nian hodi fo an atu Na'i nia grasa suli liu husi ita too ba ema seluk. Se ita halo nune'e mak ita nia santa, santu sira iha Lalehan sei haksolok ho ita, no i ta hetan grasa barak iha ita nia vida nudar labarik, futuru ba kredo iha rai Timor.

Kór Roxo: kór ida ne'e hatudu nakfilak-an, arepende, neon-kraik no laran susar. Kór ida ne'e mos hatudu fidelidade ka loyaldade, matenek (wisdom) neutral, kuidadu liu no matan moris.

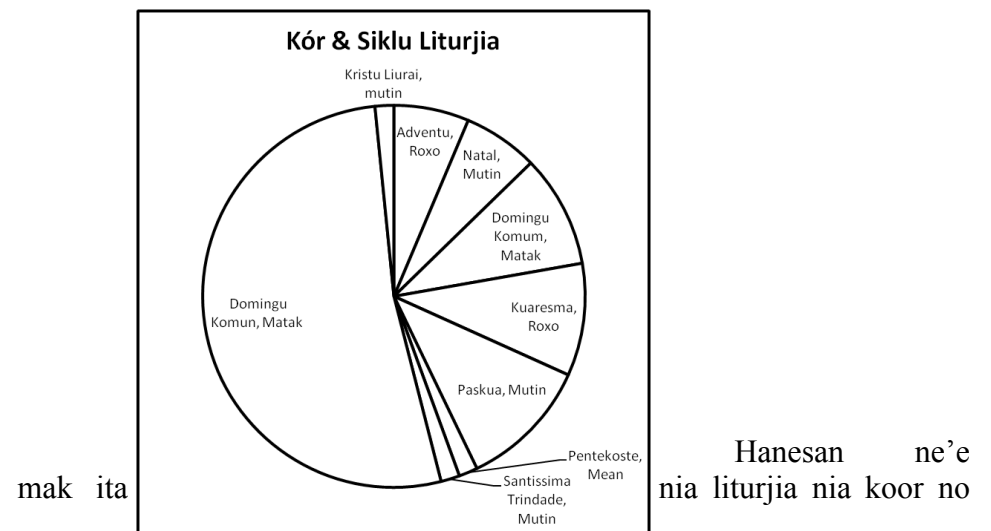
Tempu be uza kór ne'e: kór ida ne'e uza iha tempu kuaresma no adventu. Iha tempu liturjia ida ne'e konvida ema atu nakfilak-an, matan moris neon nain hodi preparan an atu celebra Festa Natal no Pasku. Kór roxo uza mos wainhira hakohi mate isin no mate bian nia aifunan.

Kór metan: kór ida ne'e hatudu mate, nakukun, tristi, lakon no tauk.

Tempu be uza: kór ida ne'e uza iha tempu selebrasaun ka tempu atu mate/agonia

Kór azul seidaok iha no sei lasai kór liturjia jeralmente. Maibe iha nasaun balun (Epaña no Méxiku), hetan indultu husi Vatikanu atu bele uza estola ka kazula ho kór azul kman, ba Nain Feto nia Festa. Tamba laos kór be jeral (aprova) maka kór ida ne'e nuúdar ornamentu laos kór principal.

Signifika: kór azul simboliza grasa lalehan nian, Na'in nia liman fatin be rohan laek, hatudu mos esperansa, saude, no hahalok serbi nian.

rona katak Jezús mak Liurai. Maski nune'e iha ema balun, fiar no laran metin iha Jezús, sira be laran moras ne'e lori Jezús ba Pilatos atu tesi lia ba Nia, hodi oho tiha Jezús.

Ita mos nu'udar labarik, keta halo nune'e, laran moras ba ema kesar ba mestre/a, ka lori lia bosok hodi kesar ba maluk labarik seluk.

Evajellu hanesan ne'e, ita rona iha tempu liturjia nia rohan, katak iha festa Kristu Liurai nian. Festa ida ne'e mak hakotu ita nia tempu liturjia iha tinan ida nian, hanesan siklu liturjia hatudu. Liu tiha festa ne'e, ita tama ona ba tinan foun liturjia nian. Tempu Adventu mak loke tinan foun liturjia nian ka siklu liturjia foun.

Tuir mai ita sei ba hare mos koor sira be uza iha tempu liturjia ida-idak ka kor liturjia no ninia arti sira.

Mutin: kór tadak ksolok, moos, santu, lalehan no matenek ka importante. kór mutin mos liga ho moris foun, vitória. Kór sira be tama iha kór mutin nian mak, kór osan mean, kór osan mutin no kór krema. Koor hirak ne'e signifika, rahun diak, hahi, vitória no ksolok rohanlaek.

Tempu be uza kór ne'e: iha tempu Natal no Pakoa, kinta-feira Santa, kazamentu, ordenasaun, festa, agradese, nsst.

Kór Mean: kór ida ne'e hatudu ahi no Espíritu Santu. Kór mean mak sinal Maromak nia presenja no Martíriu nia ran, domin, sakrifisiu no kbiit iha tradisaun romano antigu, kór mean uza nu'udar símbolu ukun be aas liu ne'e mak kaisar.

Tempu be uza kór ne'e: kór mean baibain uza iha sexta-feira santa, Pentekostes, domingu ramos, martíriu no Apostolus sira nia festa, tamba sira fakar/ sakrifika sira nia ran no sira nia moris tamba fiar.

Kór matak: kór matak ne'e, dala barak hatudu sinal natureza, buras, esperansa, hakmatek, fresku, nakonu ho moris no agradese.

Tempu be uza kór ne'e: kór ne'e uza iha domingu komún/ bain-bain iha tempu liturjia nian iha tinan tomak ida nia laran. Iha tempu liturgia nian ne'e ema reflète nia moris ho hakmatek, hodi hare ba Nain nia Misaun iha rai ne'e.

Knananuk no Liturjia

Objetivu

Labarik sira hatene/distingi knananuk Misa nian no relijiosa nian

Labarik sira kompreende knananuk nia importansia iha misa

Labarik sira hadomi knananuk misa nian no hili musika ba misa tuir nia tempu no momentu

Knananuk: **HAKSOLOK LORON OHIN** 10

1. Haksolok loron ohin ba los Na'i Maromak.
Haksolok loron ohin.
2. Haksolok loron ohin, belun sira hananu.
Haksolok loron ohin.
3. Haksolok ba ita tomak, loron diak haksolok.
Haksolok ba ita tomak.
4. Maromak sei hamutuk, hamutuk ho ita.
Maromak sei hamutuk. 24

Jogu hatan perguntas

Animador fahe oratorianu ba grupu. Grupu ida mais oumenus 5-10 ka liu, conforme fatin. Aminador husu perguntas tuir mai ne'e.

1. Misa fahe parte hira?
2. Misa iha parte ida ema hotu tuur. Misa iha parte ne'e ita hanan?
3. Iha misa klaran ita hare, ema lori lili, ai-funan, nsst ba altar. Misa iha parte ne'e ita hnafan?
4. Ema barak forma iha liña, hakbesik ba altar, ka fatin ruma be ka fatin ruma be Kristu futar Isin. Misa iha parte ne'e ita hanaran?
5. Amululik, leitores, akólitos forma fila kotuk altar. Misa iha momentu ne'e ita hanaran?
6. Hananu ba knananuk ida be hananu iha misa parte hahu nian?
7. Animador bele aumnta

Jesus fo hatene nanis katak Pedro sei heli lia

²⁶Hananu tiha knananuk hahi nian ida, sira sa'e ba Foho Oliveira nian. ²⁷Jesus lia tun ba sira, "Imi hotu sei monu, basa hakerek nanis, 'Ha'u sei hakanek bibi atan; bibi sira sei namkari.'" ²⁸Maibe, moris hi'as tiha housi mate, Ha'u sei ba uluk imi iha Galileia." ²⁹Pedro dehan ba Nia,

“Maski hot-hotu sei monu, Ha’u lae!” ³⁰Jesus lia tun ba nia, “Tebes Ha’u dehan ba o katak iha kalan ne’e kedas, molok manu kokorek dala rua, o sei heli lia kona ba Ha’u dala tolu.” ³¹Maibe Pedro dehan teni maka’as liu tan, “Maski Ha’u mate ho Ita, Ha’u sei la heli lia!” Eskolante sira seluk mos hateten hanesan ne’e.

Iha evanjellu ne’e dehan katak, molok sira sa’e foho sira hananu knananuk hahi nian ida. Ita mos molok atu hahu ita nia misa ita hananu knananuk hahi nian.

Ema haksolok deit mak hananu, hasa’e hahi ba nia Maromak, ema tristi nia laran surar no tanis. Nune’e wainhira ita iha selebrasaun misa ita hotu hananu hatudu ba Maromak katak ita hasolok ho ita nia moris. Ita hasolok, hatudu ho hamanasa, oin midar ba ita nia belun sira, basa ho belun ida nia haksolok, bele tulun ninia belun ida sai husi terus. Wainhira haksolok lori ita nia belun sira ba ksolok.

Wainhira ita ba misa, ita laos reza deit maibe hananu mos, nune’e ita aprende múzika liu husi rona no hananu. Se karik loron ida, koro la mai, amululik husu ha’u atu hananu iha misa ha’u la hiili sala múzika sira misa nian ka múzika liturjia nian.

Basa múzika iha liturjia la hanesan ho musika sira relijioza nian (pop music). Knananuk liturjia ninia versu/ liafuan foti husi biblia no tuir Kreda nia hanorin, no iha funsaun be espesífiku iha misa ka selebrasaun ruma, tuir Misa nia parte ida-idak. knananuk relijioza nian la iha nia espesífiku.

Hanoin ruma kona ba knananuk iha Misa no selebrasaun

- instrumentu, melodia no versu/lifuan sira nafatin fo atensaun ba variante relijiosu, laos ba banda no fo ksolok ka lae. Hasees husi uza melodia no “rhythm” automatiku be ‘rame liu’.
- Knananuk ne’e, tuir tempu liturjia nian, festa be ita celebra, no tau/ hananu iha nia fatin loos iha liturjia nian. (ofertoria nian la bele ba hananu fali iha entrada)
- Hili knananuk be ema hotu bele hananu
- Iha akklamasan la bele hananu fali salmo responsorial, se lae iha difikuldade boot liu.
- Tempu komunga nian tenki fo tempo nonok oituan. Tan ne’e karik tempu komunga husi hahu ka ikus nian diak liu nonok deit. Iha tempu komunga nian labele hananu, knananuk santu sira nian no mos Nain Feto nian, tenki hananu knananuk Eukaristia nian ka Na’i nia

- knananuk. Tempu komunga Jezús mak tenki sai sentru, laos ema.
- Knananuk *Ordinarium* tenki usa testu be los.
- Hamoris no uza musika lian Latin no Gregoriano

XXIII

Koor no Siklu Liturjia

Objetivu

Labarik sira komprende koor no tempu liturjia nian

Labarik sira hatene koor no tempu Liturjia nian

Labarik sira moris tuir no prepara an ba tempu liturjia ida-idak

NA’I LIURAI RAI HOTU NIAN

36

Na’i liurai rai hotu nian, ami hana’i Ita Boot;

Na’i Liurai ami nian, Ita nia ukun rohan laek.

- Na’i Maromak laran luak. Nia soi ita tan nia domin, no fo mai ita moris rohan laek.
- Ami hakat ba Ita uma atu hananu no harohan; ami hahi no agradesa ita nia kmanek wain.

Bingu Liturjia

³³Ne’e duni, Pilatos tama fali ba uma laran. Nia bolu Jesus hodi husu ba Nia: “O Judeu sira nia liurai?” ³⁴Jesus hatan: “O rasik dehan buat ne’e, ka ema seluk mak dehan ba o kona ba Ha’u?” ³⁵Pilatos simu hikas dehan: “Ha’u ema Judeu ida? O nia povu no amlulik boot sira mak saran O ba ha’u. O halo sa ida?” ³⁶Jesus hatan: “Ha’u nia reinu la’os raiklaran ne’e nian. Ha’u nia reinu raiklaran ne’e nian karik, Ha’u nia emar sira sei halo funu atu Ha’u la bele monu ba Judeu sira nia liman. Maibe, Ha’u nia reinu la’os raiklaran ne’e nian.” ³⁷Pilatos dehan ba Nia: “Ne’e sa o liurai duni?” Jesus hatan: “O mak dehan katak Ha’u liurai. Tan ne’e mak Ha’u moris, no tan ne’e mak Ha’u mai iha mundu, atu fo sasin ba lialos. Ema hotu lialos nian rona Ha’u nia lia.”

Evanjellu hato’o katak ema sira be moris iha Jezús nia tempu ka moris hamutuk ho Jezús iha ninia tempu ne’e, la simu liu wainhira sira